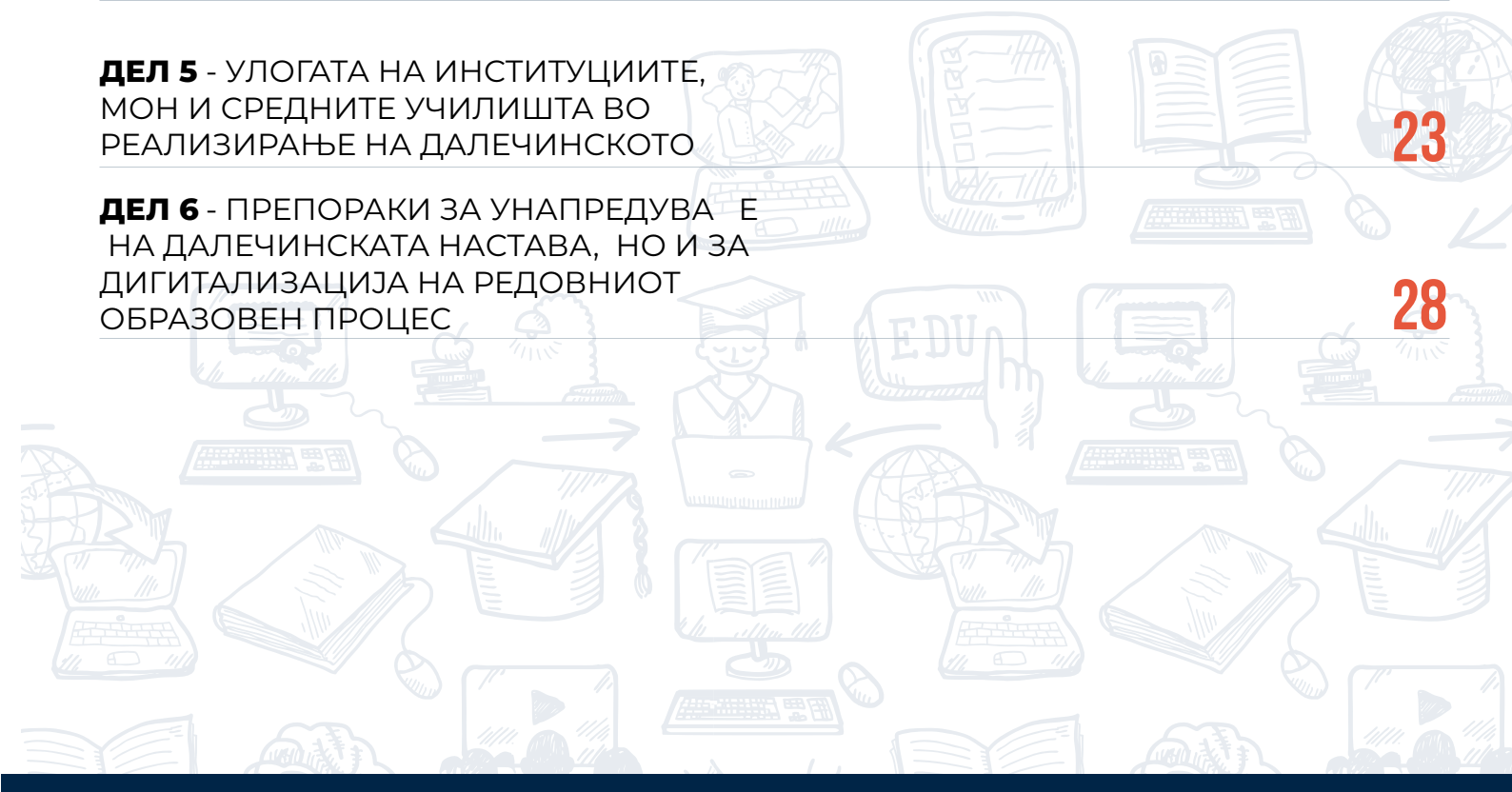

**ПРЕДИЗВИЦИ ОД СПРОВЕДУВАЊЕТО
НА ДАЛЕЧНСКОТО УЧЕЊЕ ВО ВРЕМЕ
НА КОВИД-19 ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ**

СОДРЖИНА

ВОВЕД	1
МЕТОДОЛОГИЈА	2
ДЕЛ 1 - КОРИСТЕЊЕ НА ДИГИТАЛНИ АЛАТКИ ПРЕД КРИЗАТА	3
ДЕЛ 2 - КАКО СЕ ОДВИВАШЕ ОНЛАЈН НАСТАВАТА?	6
ДЕЛ 3 - КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИЦИ	11
ДЕЛ 4 - ТЕХНИЧКИ И ДИГИТАЛНИ УСЛОВИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НАСТАВА	17
ДЕЛ 5 - УЛОГАТА НА ИНСТИТУЦИИТЕ, МОН И СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ДАЛЕЧИНСКОТО	23
ДЕЛ 6 - ПРЕПОРАКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДАЛЕЧИНСКАТА НАСТАВА, НО И ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА РЕДОВНИОТ ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС	28

ВОВЕД

Кризата која беше поттикната од вирусот КОВИД-19 неминовно имаше свои импликации и врз средното образование во Северна Македонија, посебно во начинот на одвивање на наставата. Наместо редовна настава, речиси целото последно тримесечје од учебната 2019/2020 година се одвиваше преку т.н. настава со далечинско учење.

Но колку овој модел на образование соодветсува со правото на образование дефинирано во Универзалната декларација за човековите права на Обединетите нации¹, со начелата на квалитетно и инклузивно образование и со законската одредба за бесплатно средно образование за секој ученик?

Правото на образование е универзално право на секое дете, па затоа, како во редовниот образовен процес, така и во сите други модели на настава, мора да се земе предвид и да се гарантира дека новиот модел ќе биде еднакво приспособен и достапен за секој ученик. Тоа значи дека при креирањето на истиот треба да се земат предвид условите (технички и социјални), можностите и потребите на ученикот, како и ризикот од продлабочување на социјалниот јаз помеѓу учениците, а особено да се внимава на состојбите во кои се наоѓаат децата и младите од социјално загрозувани категории и со помалку можности.

Важно е да се напомене и дека, согласно Законот за средно образование, на секој ученик мора да му се обезбеди бесплатно средно образование во средните училишта². Ова значи дека при промената на образовниот модел или воведувањето на нов модел, како моделот на далечинско учење, треба да се гарантира начелото на бесплатно образование, односно дека учениците нема да подлежат на финансиски трошоци.

Како организации кои веќе 5 години заедно работат на теми поврзани со средното образование, како ученичко учество и дигитализација во образованието, новонастанатото далечинско учење побуди посебен интерес за ново истражување од аспект на негова успешност, ефективност и предизвици во неговото имплементирање.

Имајќи ја предвид ситуацијата со КОВИД-19 и можните сценарија за продолжување на кризата, со ова истражување сакаме да дадеме свој придонес пред сè кон подобрување на искористеноста на дигиталните алатки како дополнување на редовниот образовен процес и подобрување на практиките за далечинско учење во услови на спреченост на редовната настава.

Следствено на ова, целите на истражувањето се:

- 1 Да се идентификуваат начините и фреквенцијата на одвивање на далечинското учење
- 2 Да се идентификуваат најдобрите практики и предизвици во спроведувањето на далечинското учење
- 3 Да се генерираат препораките за подобрување на далечинското учење во редовната настава.

¹ Член 26, https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

² Член 3, <http://www.sonk.org.mk/documents/Zakon%20za%20sredno%20obrazovanie.pdf>

МЕТОДОЛОГИЈА

Методологијата се базираше со користење на два пристапа, и тоа:

1

Квантитативен пристап преку спроведување анкетни прашалници со ученици и наставници.

2

Квалитативен пристап преку спроведување длабински интервјуа со наставници.

Преку квантитативниот пристап од вкупниот број средношколци во Северна Македонија кој изнесува 71 650 беше дизајниран примерок според застапеност на средношколци во сите осум статистички региони во Република Северна Македонија. Вкупниот број на испитаници кој беше избран по случаен пат се очекуваше да биде N=595 со ниво на доверливост од 95% и интервал на доверливост 4. Со анкетниот прашалник се опфатија 639 испитаници, од кои 304 (47,57%) беа машки, 335 (52,43%) беа женски.

Преку квантитативниот пристап од вкупниот број наставници во Северна Македонија кој изнесува 7479 беше дизајниран примерок според застапеност на наставници во сите осум статистички региони. Вкупниот број на испитаници кој беше избран по случаен пат се очекуваше да биде N=365 со ниво на доверливост од 95% и интервал на доверливост 5. Со анкетниот прашалник се опфатија 407 испитаници, од кои 149 (36,61%) беа машки, 256 (62,90%) беа женски и 2 (0,49%) друго.

Преку квалитативниот пристап беа спроведени 30 длабински интервјуа на репрезентативен примерок со 30 наставници од сите статистички региони од земјата.

Анкетните прашалници и длабинските интервјуа беа спроведувани во периодот од 25 мај до 15 јуни 2020 година.

ДЕЛ 1

КОРИСТЕЊЕ НА ДИГИТАЛНИ
АЛАТКИ ПРЕД КРИЗАТА

СЕКУНДАРНИОТ ОБРАЗОВЕН СИСТЕМ НЕ БЕШЕ ЦЕЛОСНО ПОДГОТВЕН ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ДИГИТАЛНИ АЛАТКИ ВО НАСТАВА

Дигиталните алатки и платформите за далечинско учење биле многу малку користени во редовната настава пред почетокот на кризата поврзана со КОВИД-19. Во 65% од случаите тие или ретко (еднаш во две недели или еднаш во месецот), или воопшто не се употребувале во редовната настава. Овој податок како што ќе забележите понатаму во голема мера влијае врз квалитетот и користењето на дигиталните алатки за време на далечинската настава.

Колку често наставниците користеа дигитални алатки во наставата пред започнување на кризата? (Графикон 1)

Четири дена во неделата

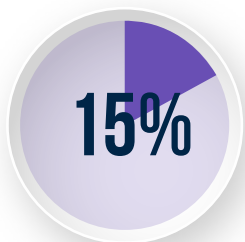
Секогаш

Еднаш во две недели

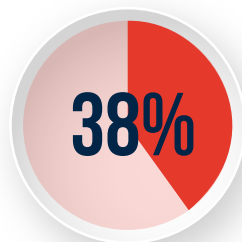
Еден ден во неделата

Два до три дена во неделата

Еднаш во месецот

Воопшто

„Пред кризата не се користеа никакви алатки. Кај нас во училиште имавме еден наставник кој користеше онлајн тестови.“

-наставничка 43 години

„Искрено, не се користеа никакви алатки. Беа извадени сите компјутери од училниците, а дополнително немаше интернет“

-наставничка, 45 години

„Во секоја училница кај природните предмети имавме компјутер и проектор и со тоа можеме да користиме апликации. Но платформите како Гугл класрум, квизови и апликации за тестови не ги разботевме доволно.“

-наставник, 37 години

Следствено на тоа, пред започнување на кризата како најкористена и најзастапена алатка во редовната настава, наставниците, но и учениците ги препознаваат платформите Фејсбук (Facebook) и Вибер/Ватсап (Viber/WhatsApp) во 81% од случаите. Причината за ова може да биде тоа што веројатно е наједноставен начин за поврзување со ученици, кој сепак има свои ограничувања. Покомплексните платформи за далечинско учење како Гугл класрум (Google Classroom), Едмодо (Edmodo) и слични биле многу малку застапени, само во 15% од случаите, додека пак мејл комуникацијата била најретко користено средство со само 3%. Оттука, исто така може да се забележи дека, за жал, постои низок степен на дигитална писменост, како кај наставниците, така и кај учениците, бидејќи горенаведените социјални мрежи, како Фејсбук (Facebook), Вибер (Viber) и Ватсап (WhatsApp) ги препознаваат како дигитални алатки за учење.

Како најчеста причина за користење на овие алатки е дисеминација на информации поврзани со наставата како лекции, презентации и тестови, но и информации поврзани со часовите како оценки, тестови и изостаноци. Само многу мал процент (8%) се однесува на спроведување онлајн предавања.

Најчесто користена алатка пред започнување на кризата со вирусот КОВИД-19 беше? (Графикон 2)

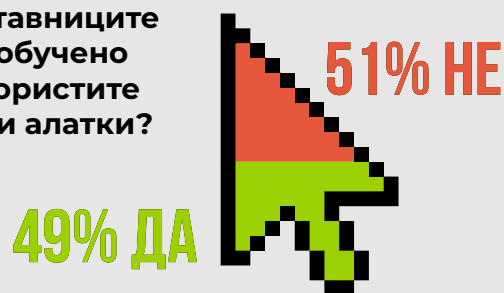

Најчеста причина за користење? (Графикон 3)

Дали наставниците ве имаат обучено како да користите дигитални алатки? (Графикон 4)

(Графикон 4)

Она што е многу важно да се напомене е дека дури 51% од учениците никогаш не биле обучени од своите наставници за тоа како да користат дигитални алатки за потребите во наставата. Овој висок процент не изненадува ако се поврзе со податокот дека 64% од наставниците ретко користат вакви алатки во наставата (види Графикон 1).

ДЕЛ 2

КАКО СЕ ОДВИВАШЕ
ОНЛАЈН НАСТАВАТА?

ДАЛИ ПОВЕЌЕ ПОТРОШЕНО ВРЕМЕ ЗНАЧИ ПОДОБРИ РЕЗУЛТАТИ?

ЗАДАЧИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИИТЕ ДОМИНИРААТ КАКО
НАЧИН ЗА ПРЕНЕСУВАЊЕ НА МАТЕРИЈАЛОТ

Одлуката за продолжување на наставата во средните училишта на далечина беше испратена до училиштата на 24.3.2020 речиси две недели по првичниот прекин на редовната настава. Истата има опфатено 3 главни начини на спроведување, од кои најдоминантен и најфреквентен е испраќањето на задачи и презентации со 61% застапеност.

Интересен е фактот што платформата ЕдуИно, која Министерството за образование и наука ја промовираше за време на кризата, само во 1% од случаите беше спомената, што укажува на фактот дека речиси и да не била користена

Ваквиот начин на пренесување на материјалот директно влијаел врз учењето на учениците кои наведуваат дека имале потешкотии во сфаќањето на лекциите и материјата.

„Најмногу ми пречи тоа што од мене се бара да решам задачи, напишам есеи итн., за теми со кои не сум запознаена, а никој не се потрудил да ми ги разјасни или да организира час со таа цел.“

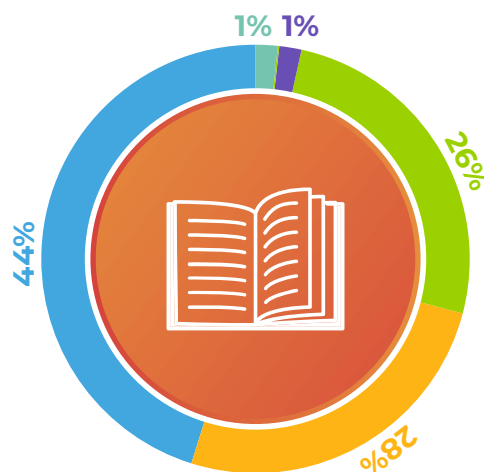
– ученичка, II година

„Најголем предизвик е тоа што сами треба да си ги „предаваме“ лекциите.“

– ученик, III година

Како се одвиваше наставата за време на КОВИД-19?

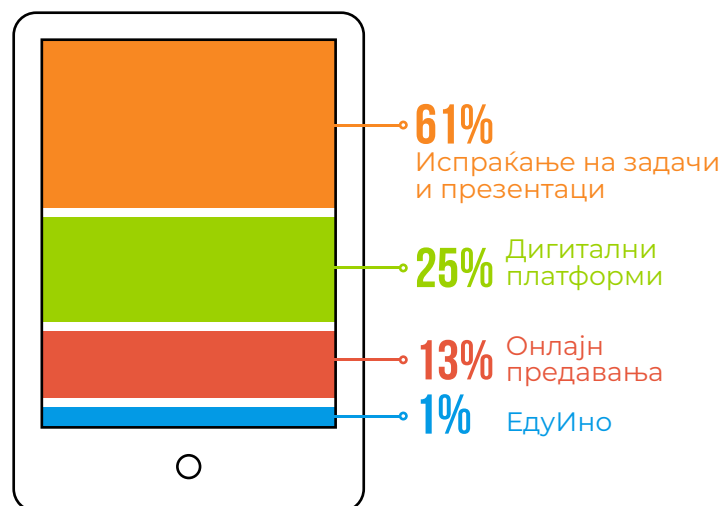
(можни беа повеќе одговори) (Графикон 5)

- Преку платформата ЕдуИно (1%)
- Немаме никаква настава за време на кризата (1%)
- Со користење платформи (гугл класрум, едмодо и сл) (26%)
- Со одржување онлајн предавања (28%)
- Со испраќање задачи и презентации (44%)

Која алатка за далечинско учење најчесто се користеше?

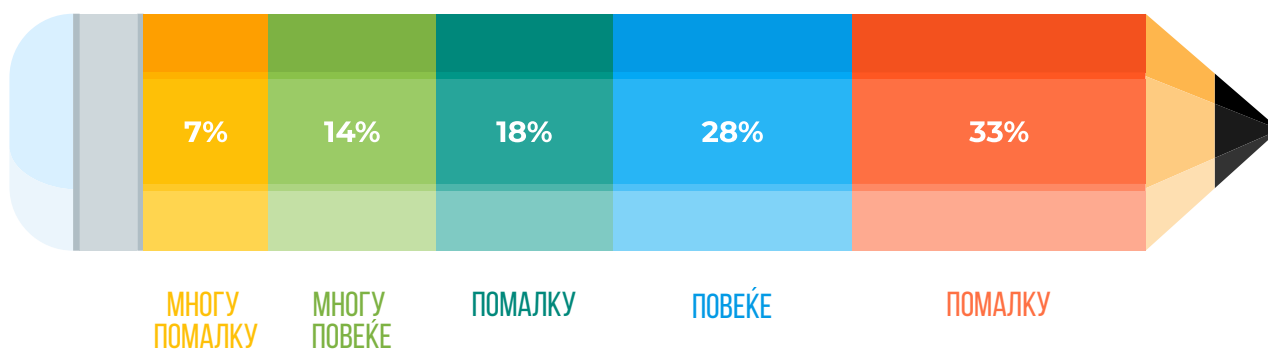
(Графикон 6)

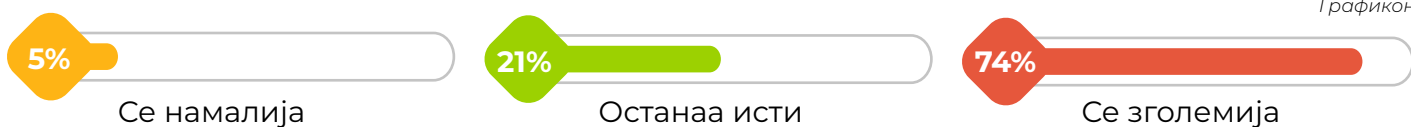
УЧЕНИЦИТЕ И НАСТАВНИЦИТЕ ПОТРОШИЛЕ ЗНАЧИТЕЛНО ПОВЕЌЕ ВРЕМЕ ЗА РАБОТА ПРИ ДАЛЕЧНСКОТО УЧЕЊЕ

И покрај фактот што далечинското учење се извршува од дома, 42% од учениците сметаат дека повеќе или многу повеќе време посветиле на училишните обврски од порано. 33% сметаат дека исто време посветиле, а 25% дека помалку или многу помалку време посветиле. Од друга страна, оваа ситуација кај наставниците е поекстремна каде што 74% од испитаниците наведоа дека при ваквиот модел на настава, нивните работни обврски се зголемиле.

Дали за време на онлајн наставата поминуваш повеќе време во извршување на училишните обврски како ученик (предавања, учење и домашни) (Графикон 7)

За време на кризата вашите обврски како наставник: (Графикон 8)

„Времето кое им е потребно на наставниците и учениците за да ги спроведат работните обврски со ваквиот вид на настава, вклучувајќи го и времето додека се спроведува настава, но и по спроведената настава е многу поголема од времето потребно за време на редовен час во училиште“.

-наставник, 56 години.

КВАЛИТЕТ СО 3+ ИЛИ 4-?

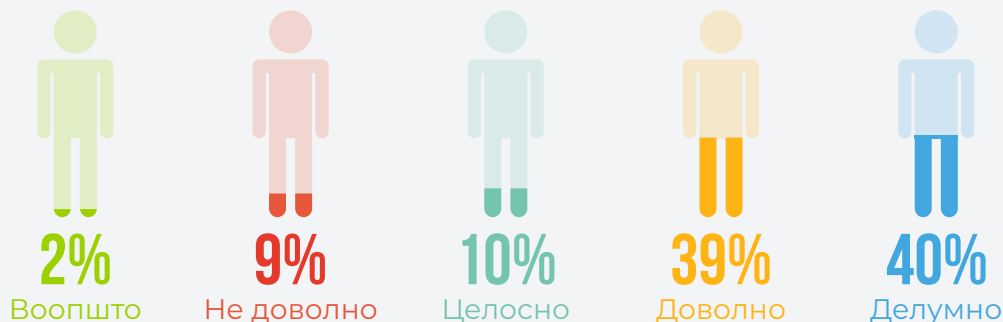
Во најголем дел учениците сметаат дека онлајн наставата била добра (27,4%) и многу добра (28,5%). Помал процент сметаат дека наставата била одлична (16%), но има и такви кои не биле задоволни и ја оцениле со оцена 2 (17,1%) и 1 (11%) што претставува $\frac{1}{4}$ од испитаниците, што исто така е значителен податок.

На скала од 1 до 5 (1 најниско, 5 највисоко) како би го оцениле квалитетот на онлајн наставата која ја добивате во време на кризата? (Графикон 9)

Од друга страна, перцепцијата на наставниците е малку поразлична. Малку повеќе од половина од наставниците (51%), сметаат дека учениците не се задоволни од ваквиот начин на настава, од кои највисоки 40% од наставниците сметаат дека учениците се делумно задоволни, 9% сметаат дека учениците не се доволно задоволни, а 2% дека воопшто не се задоволни.

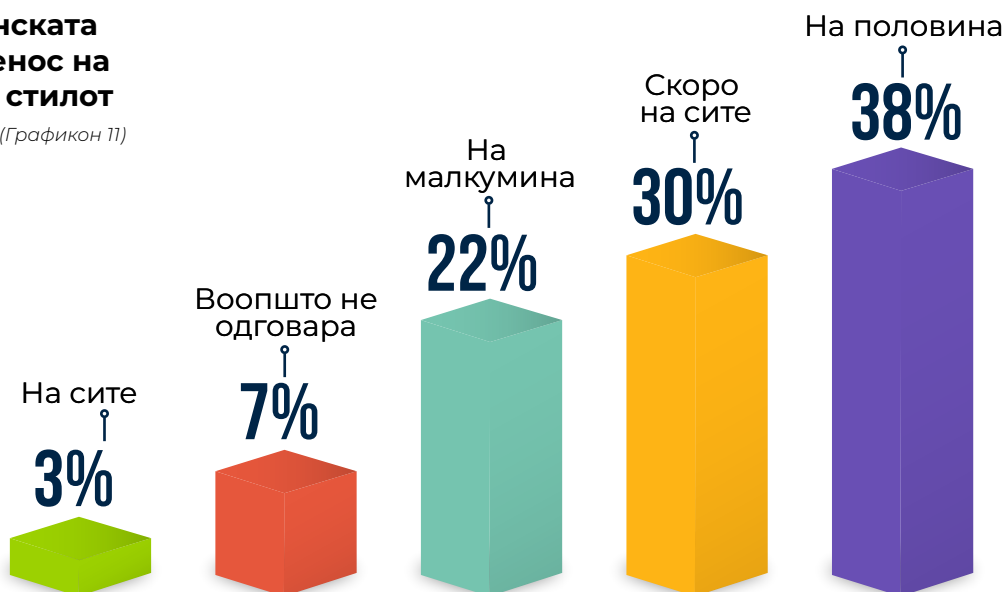
Во колкава мера сметате дека учениците се задоволни од ваквиот начин на настава за време на кризата? (Графикон 10)

КАКОВ ПРИСТАП - ТАКВИ РЕЗУЛТАТИ

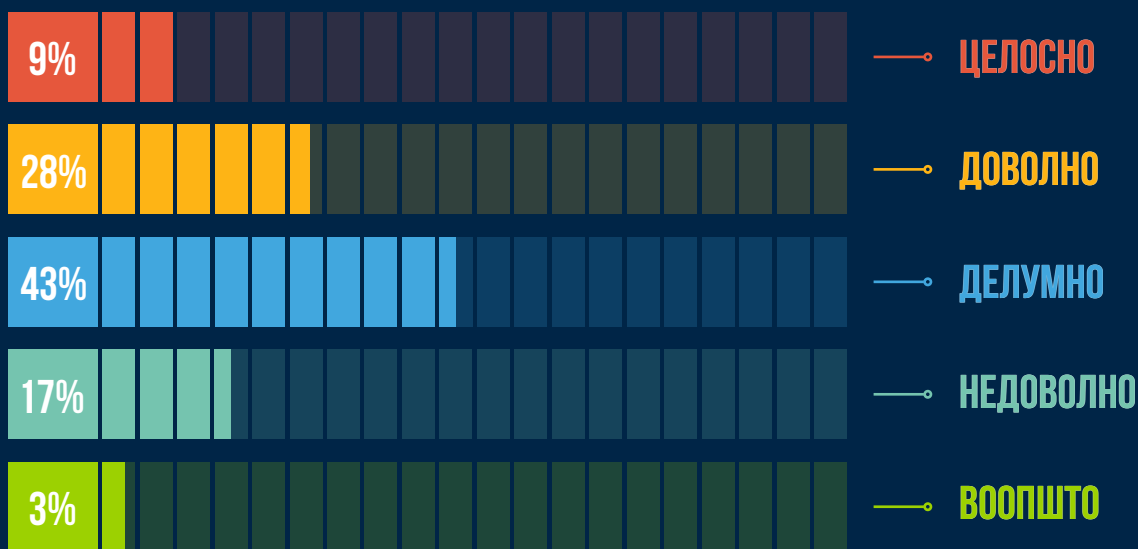
Имајќи на ум дека секој модел на образование треба да е приспособен за да им одговара на сите ученици, загрижувачки е што само 33% од наставниците сметаат дека моделот на далечинско учење одговара на речиси сите (30%) или на сите ученици (3%).

Во колкава мера далечинската настава и начинот на пренос на материјалот одговара на стилот на учење на учениците? (Графикон 11)

Но, тука се јавува проблемот при реализација на ваков вид на настава и соодветноста на материјата за обработување. Поголемиот процент од наставниците (63%) сметаат дека ваквиот начин на комуникација и спроведување настава не е во целост соодветен на наставната материја која се обработува во средните училишта, од кои 43% сметаат дека овој начин е делумно соодветен, 28% сметаат дека е доволен, а 17% дека не е доволно соодветен. Само 9% од наставниците сметаат дека ваквиот начин на комуникација и пренос на материјалот е целосно соодветен на наставната материја која се обработува.

Во колкава мера сметате дека ваквиот начин на комуникација и пренос на материјалот е соодветен за наставната материја која се обработува? (Графикон 12)

Во рамки на овој дел наставниците сметаат дека е нужно наставните програми да се прилагодат и изменат, со цел да одговараат на ваквиот вид на настава. Најголем предизвик за пренос на материјата преку моделот на учење на далечина се јавува кај стручните предмети и наставните материји кои налагаат практична примена во учењето и совладувањето на материјата.

„Имавме известување од МОН да ја прилагодиме програмата за онлајн настава. А како да го направиме тоа? Ние знаеме само да скратиме лекција.“
– наставничка, 41 година

„Не може да се контролира колку ученикот вистински ја совладал материјата, бидејќи ваквиот начин на спроведување настава е подложна на манипулации, за разлика од настава во училиница каде што може да се следи работата на ученикот.“
– Наставник, 56 години.

ДЕЛ 3

КОМПЕТЕНЦИИ НА
НАСТАВНИЦИ

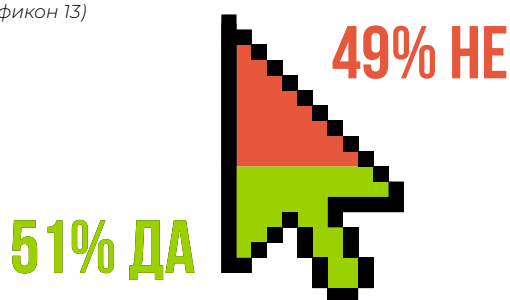
ЗОШТО НАШИТЕ НАСТАВНИЦИ НЕ СЕ ПОДГОТВЕНИ ЗА КОРИСТЕЊЕ НА ДИГИТАЛНИ АЛАТКИ ВО НАСТАВА?

УСЛОВИТЕ ВО УЧИЛИШТАТА СЕ ПРЕДУСЛОВ ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Користењето на дигитални алатки во рамки на наставата, налага пристап до интернет мрежа, достапна и за наставниците и за учениците. Речиси половина од учениците (49%) немаат пристап до интернет конекција, бидејќи училиштата немаат воспоставено интернет мрежа и се оневозможени да користат дигитални алатки. Од друга страна од оние училишта каде што има интернет конекција, повеќе од половина од учениците (53%) не се во можност да ја користат бидејќи истата не е отворена за слободно користење од страна на учениците.

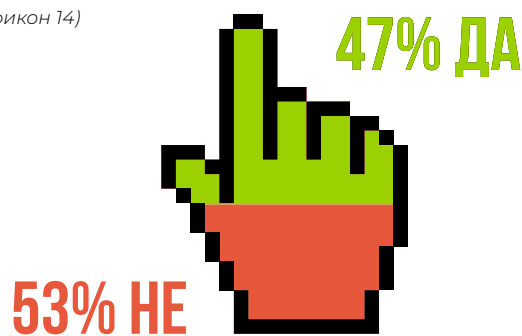
Дали во вашето училиште постои интернет конекција која овозможува користење дигитални алатки за време на настава?

(Графикон 13)

Дали интернет конекцијата е отворена за слободно користење за сите ученици?

(Графикон 14)

Најголема причина (41%) зошто мрежите во училиштата се затворени и учениците немаат пристап е поради страв дека истите ќе бидат злоупотребени при одржување на часовите и учениците ќе го изгубат фокусот од наставата. Понатаму висок процент од учениците не се запознаени и не знаат која е причината за ова (32%). Како трета причина се јавуваат техничките проблеми и слабите сигнали низ училиштето што оневозможува користење. Поврзано со ова и како последица на техничките проблеми, конекцијата е отворена само за наставниците кои сакаат да ја користат за време на наставата (8%).

Доколку интернет конекцијата не е отворена за користење која е причината за тоа?

(Графикон 15)

ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ СЕ СТЕКНУВААТ ПРЕКУ ПРАКТИКУВАЊЕ

Клучната причина за ова прашање можеме да ја најдеме во спроведувањето на редовната настава низ изминатите години, каде што, како што е потенцирано и во податоците погоре во оваа анализа, дигиталните алатки не се застапени. Па така, наставниците немаат искуство во користење на истите. Следствено на ова, наставниците, како и учениците имаат потешкотии да направат дистинкција помеѓу дигитални алатки за настава и онлајн алатки за комуникација.

ИНВЕСТИЦИЈАТА ВО ВЕШТИНИТЕ НА НАСТАВНИЦИТЕ НАЛАГА КОНТИНУИРАНост

Ниту еден наставник нема добиено обука за користење на дигитални алатки од надлежните институции за тоа како да користат дигитални алатки за спроведување настава. Како единствена обука организирана од надлежните институции која беше напомената е обуката организирана од Мајкрософт (Microsoft) за користење на платформата Мајкрософт Тимс (Microsoft Teams). Иако дел од наставниците беа запознаени со оваа обука или директно учествувале во истата, поголемиот дел од наставниците не беа воопшто запознаени дека ваков вид на обука била организирана. Важно е да се напомене дека до завршувањето на оваа учебна година, оваа платформа никогаш не се вовела во средните училишта од страна на Министерството за образование и наука.

Значителен позитивен пример кој треба да се напомене се две средни училишта каде што раководството самоиницијативно инвестирало во доедукација и обучување на наставниот кадар за користење на дигитални алатки во настава.

„Јас бев избран да одам на обука за Мајкрософт Тимс, но немав обврска да направам предавање, само споделив материјали“

– наставник, 54 години

„Самоиницијативно, како училиште, организиравме онлајн обука во времетраење од шест часа од Семос, и тоа беше веднаш штом започна вонредната состојба“

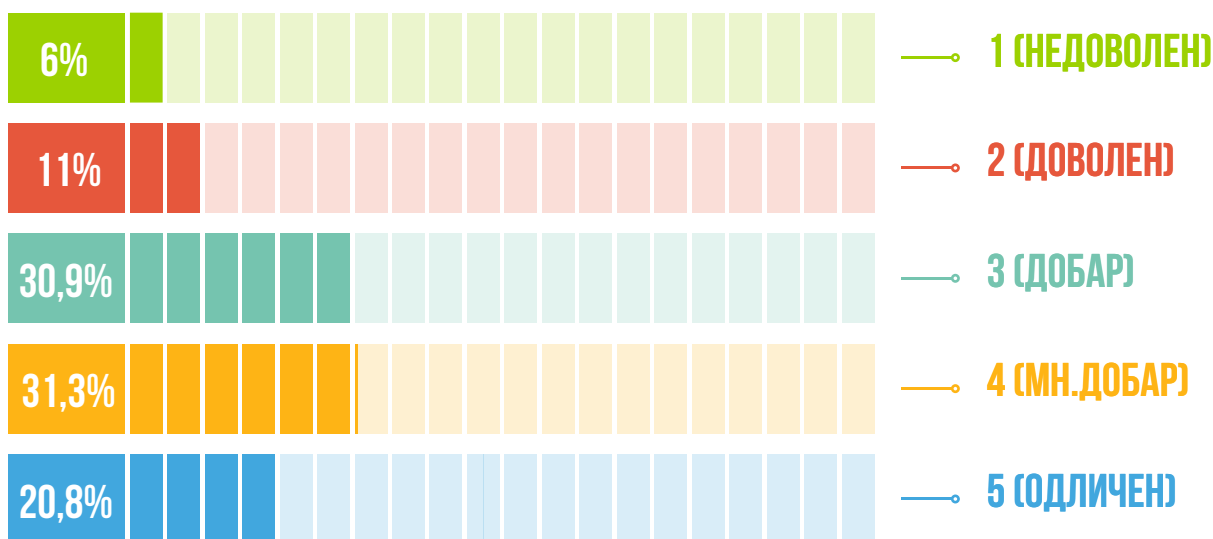
–Наставничка, 43 години.

Дел од наставниците своите вештини ги стекнале користејќи можности за доедукација преку неформално образование.

„Неформалното образование во оваа ситуација дојде многу до израз. Наставниците се стручни, но им недостасува неформална едукација за спроведување на ваков вид настава. Оние кои имале неформално образование се поспремни, бидејќи се навикнати и обучени за ваков вид на настава.”
- Наставничка, 34 години.

Малку подобри резултати добивме при оценката на вештините на наставниците за користење на дигитални алатки, од страна на учениците. Иако според учениците, наставниците имаат значителни вештини за користење на дигитални алатки за спроведување на онлајн настава, сепак, 17% од учениците ги оцениле со најниски оценки, од 1 (6%) и 2 (11%).

На скала од 1 до 5 (1 најмалку, 5 најмногу) како би ги оцениле вештините на наставниците кои ги користат дигиталните алатки за спроведување на онлајн настава? (Графикон 16)

НАСТАВНИЦИТЕ МОЖАТ МНОГУ ДА НАУЧАТ МЕЃУСЕБНО

Во средните училишта, во мала мера се забележуваат иницијативи каде што наставниците организирано споделуваат искуства и знаења со своите колеги. Ваквиот пренос на знаења најчесто се одвива преку неформална меѓусебна комуникација помеѓу наставниците. Повозрасните наставници и наставниците кои имаат помало искуство во користење на дигитални алатки најчесто за помош се обраќаат кај нивните помлади и поiskusни колеги.

Во одредени училишта, како позитивни примери се издвојуваат иницијативи каде што одредени наставници, кои имаат познавање од користење платформи како Зум (ZOOM) и Мајкрософт Тимс (Microsoft Teams), спровеле едукација на своите колеги за користење на овие платформи.

„Многу себично се настапува и многу ретко луѓето го споделуваат знаењето”

– наставник, 54 години.

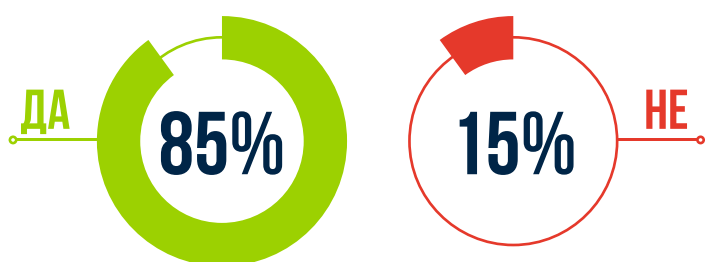
КАКО ОВИЕ СОСТОЈБИ ВЛИАЕЈА НА ДАЛЕЧНСКОТО УЧЕЊЕ?

ПОСТОЈАТ УЧЕНИЦИ КОИ СЕ ЛИШЕНИ ОД СЛЕДЕЊЕ НА ОНЛАЈН НАСТАВА

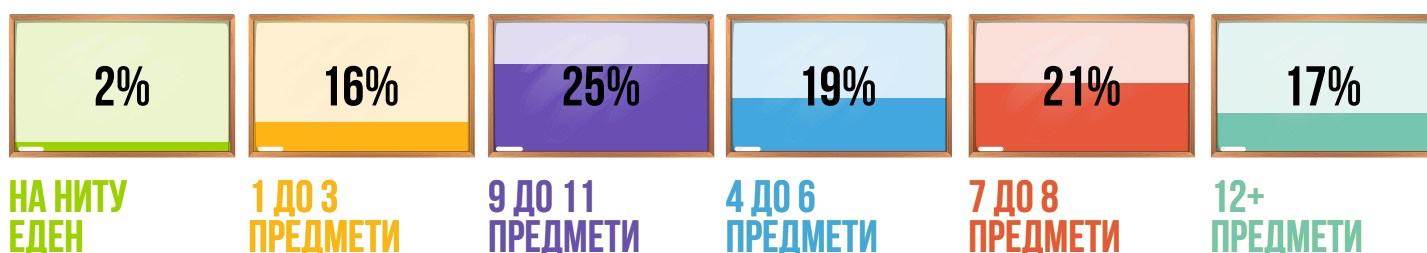
Иако високи 85% одговориле дека имаат онлајн часови, сепак значителен е и процентот на ученици (15%) кои никогаш немале онлајн час, што повторно може да влијае на соочување со потешкотии во совладување на материјалот.

Како надоврзување учениците го наведоа бројот на предметите на кои се користат онлајн предавања и интерактивни платформи. Во 37% од случаите, онлајн предавања и дигитални алатки се користат во помалку од половина од предметите.

Дали за време на кризата се организирани и одржани онлајн часови на некој од предметите? (Графикон 17)

На колку од предметите се користат онлајн предавања и дигитални платформи за време на кризата? (Графикон 18)

НАСТАВНИЦИТЕ СЕ СООЧУВААТ СО ПРЕДИЗВИК КВАЛИТЕТНО И СООДВЕТНО ДА ЈА ПРЕНЕСАТ МАТЕРИЈАТА

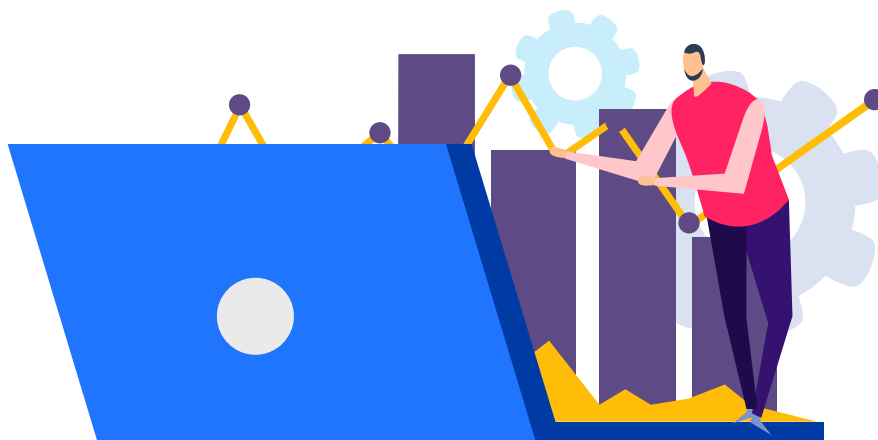
Голем дел од наставниците, не можат соодветно да ја пренесат материјата на учениците преку моделот на далечинско учење. Најголем предизвик за пренос на материјата преку моделот на учење на далечина се јавува кај стручните предмети и наставните материји кои налагаат практична примена во учењето и совладувањето на материјата. Наставниците сметаат дека одредени наставни единици сепак ќе треба да бидат повторени во следната учебна година, со цел да се надомести она што е пропуштено поради недостиг на можности и алатки.

НЕМА ГАРАНЦИЈА ДЕКА УЧЕНИЦИТЕ НАВИСТИНА НАУЧИЛЕ

Наставниците имаат предизвик да проценат дали учениците навистина ја совладале материјата која им ја предаваат преку наставата на далечина, како и соодветно да го евалуираат и оценат знаењето на учениците, имајќи на ум дека овој вид на настава остава голем простор за манипулација од страна на учениците при процесот на проверка на знаењето.

„Никој не прашува, само пишуваат домашни. Не можеме да видиме преку онлајн настава дали учениците разбрале или не. Оваа настава не може да ги задоволи критериумите”

– наставничка, 56 години

ДЕЛ 4

ТЕХНИЧКИ И
ДИГИТАЛНИ
УСЛОВИ ЗА
СПРОВЕДУВАЊЕ
НАСТАВА

КАКО СО ЛИМИТИРАН ПРИСТАП ДО ИНТЕРНЕТ, СТАРА ОПРЕМА И НИСКИ ВЕШТИНИ ДА СЕ СПРОВЕДУВА НАСТАВА?

Иако денес, повеќе од кога било, достапни се многу дигитални алатки кои можат да се користат за спроведување на настава, сепак наставниците од нашата земја се соочуваат со предизвици во однос на користење на истите во периодот кога наставата се спроведуваше на далечина.

Најголемиот предизвик се јавува кај наставниците кои немаат соодветна опрема, технологија или пристап до интернет за во домашни услови да ја спроведат наставата. Во оваа група се и наставниците кои имаат деца што редовно следат настава, а немаат доволно електронски уреди за да се опслужат потребите на целото семејство.

Во одредени случаи, наставниците сами морале да инвестираат во опрема која ќе им овозможи да ја спроведуваат наставата во домашни услови, бидејќи најчесто училиштата и институциите не инвестирале во обезбедување опрема за самите наставници.

Во ретки случаи, во училишта кои можат да се потенцираат како позитивни примери, на наставниците им биле дадени за користење лаптоп уреди со цел тие да можат да спроведат настава.

Непостоењето на дигитални алатки на јазиците кои се зборуваат во Северна Македонија за спроведување настава е исто така голем предизвик за наставниците, особено повозрасните кои немаат познавање од странски јазици, бидејќи сите алатки кои им се достапни се најчесто на англиски јазик. Единствената платформа на македонски јазик, ЕдМодо, до крајот на учебната година не била целосно во функција и достапна за користење.

„Има наставници што се само тие вработени во фамилијата. Знам доста кои земаат лаптопи на отплата и се заглавија.“

– наставничка, 39 години.

„На половина од наставниците им беа доделени лаптоп уреди за да спроведуваат настава од дома, согласно нивните можности и потреби“

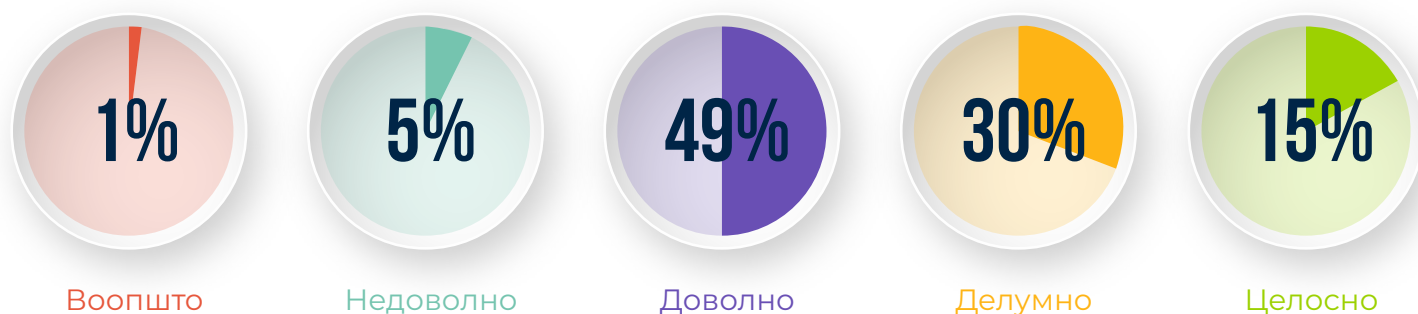
– наставничка, 43 години.

ДОСТАПНОСТА ДО ТЕХНОЛОГИЈА И УРЕДИ Е ПРЕДИЗВИК И ЗА САМИТЕ УЧЕНИЦИ

Иако во најголема мера (64%) наставниците сметаат дека учениците имаат услови за следење на настава на далечина, сепак не треба да се занемари и високиот процент од наставниците (36%) кои сметаат дека ваквиот начин на комуникација и пренос на материјата не е во целост достапен за учениците од технички аспект, односно 30% од наставниците сметаат дека е делумно достапен, 5% дека е недоволно достапен и 1% дека воопшто не им е достапен.

Колку на учениците им е достапен ваквиот вид на комуникација и пренос на материјалот од технички аспект, односно достапност до компјутер и интернет? (Графикон 19)

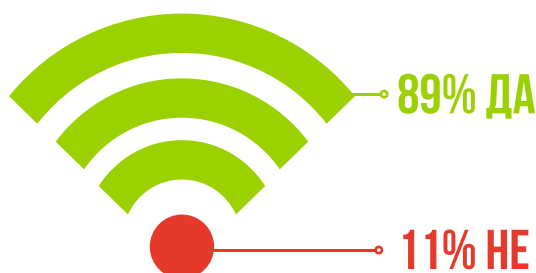

Недостатокот на соодветна опрема и технички помагала за следење на наставата на далечина се потенцираше како еден од најголемите предизвици од страна на наставниците, бидејќи влијаело на активноста и вклученоста на ученикот во наставата. Ова особено се однесува на учениците од социјално загрозените семејства и на учениците од руралните средини кои имаат ограничен пристап до технологија и до интернет, па наставниците имаат голем предизвик да остварат комуникација со нив.

Земајќи предвид дека образованието треба да биде достапно за сите подеднакво, загрижува податокот што 11% од учениците немаат стабилна интернет конекција, а 2% немаат уред за следење на наставата.

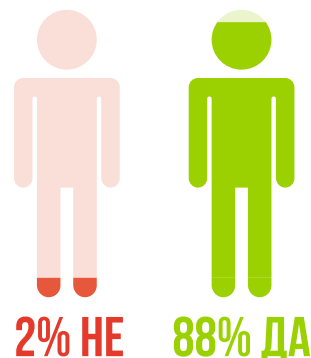
Дали имате дома стабилна интернет конекција за следење онлајн настава?

(Графикон 20)

Дали поседувате компјутер, таблет или телефон за следење онлајн настава?

(Графикон 21)

Наставата пак најчесто била следена од телефон (60%), па потоа компјутер (38%), а најмалку од таблет уред (2%).

Тука всушност се отвора прашањето колку телефонот е соодветен уред за следење настава, имајќи превид дека има свои ограничувања, посебно во делот на интеракција со наставникот и сработување на домашните задачи.

Најчесто од кој уред следиш онлајн настава? (Графикон 22)

НЕСООДВЕТНИ УСЛОВИ РЕЗУЛТИРААТ СО НЕСООДВЕТНА КОМУНИКАЦИЈА И НАСТАВА

НЕРЕДОВНА КОМУНИКАЦИЈА ПОМЕЃУ
НАСТАВНИЦИТЕ И УЧЕНИЦИТЕ

Иако високи 33% од наставниците наведоа дека секојдневно комуницираат со своите ученици, сепак високи 54% од нив со учениците комуницирале два до три пати во неделата, а значителни 11% комуницирале само еднаш во неделата.

Колку често комуницирате со учениците на кои им предавате за време на кризата? (Графикон 23)

2% Еднаш во две недели

11% Еднаш неделно

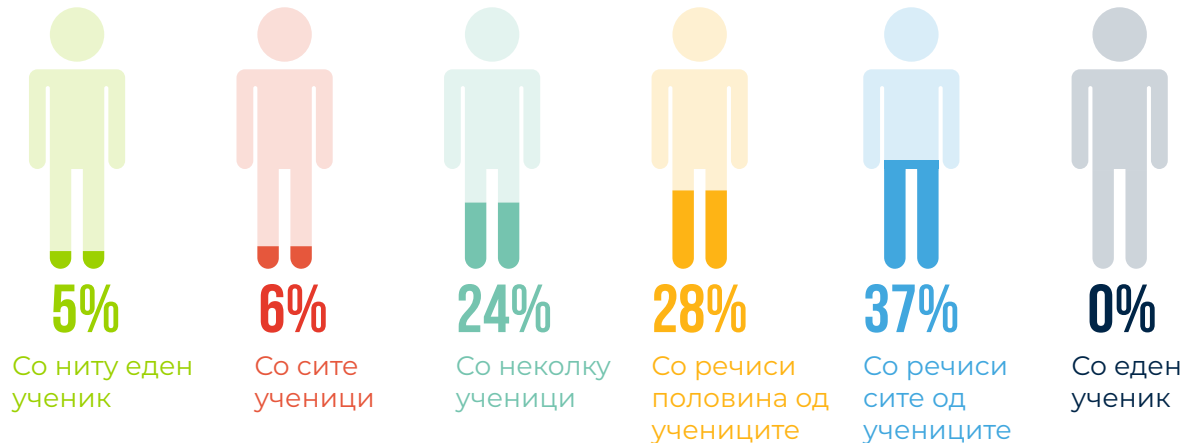
33% Секој ден

54% Два до три пати во неделата

Сепак и од оние наставници кои секојдневно комуницирале со учениците, само 6% од нив комуницирале со сите ученици, додека најголемиот број наставници (65%) секојдневно комуницирале со половина или повеќе од учениците, од кои највисоки 37% секојдневно комуницирале со речиси сите ученици, а 28% од нив комуницирале со половина од нивните ученици. Значителен процент од нив (24%) секојдневно комуницирале само со неколку ученици.

Со колку ученици сте во секојдневна комуникација? (Графикон 24)

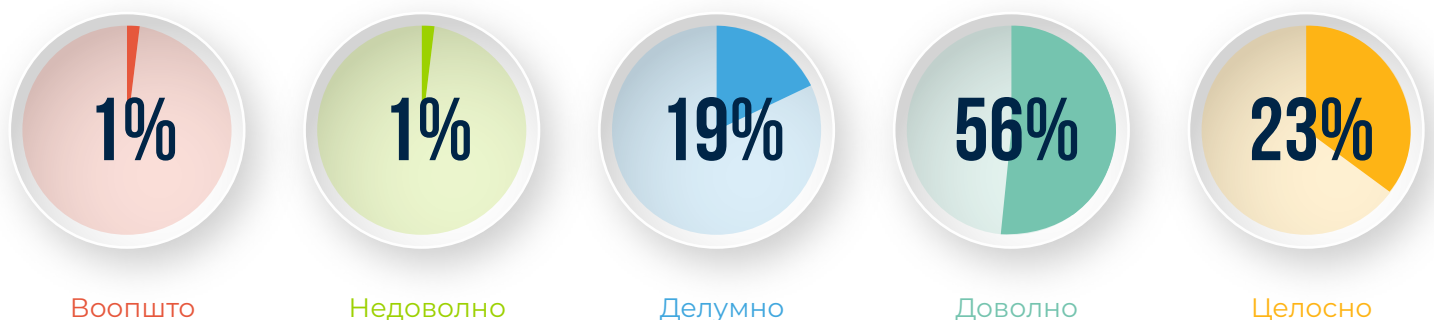

Оние наставници кои навеле дека со одредени ученици немаат редовна комуникација, како најчеста причина за тоа го посочуваат недостатокот на услови на учениците да комуницираат и да следат настава. Недостатокот на услови во најголема мера е поврзан со технички предизвици со кои се соочуваат учениците, односно немање соодветни електронски уреди за комуникација, како и немање целосен пристап или недоволен пристап до интернет.

ЗНАЧИТЕЛНО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ИСПОЛНИТЕЛНОСТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Иако најголем дел од учениците (79%) задачите кои им ги задаваат нивните наставници ги исполнуваат целосно (23%) или барем доволно (56%), сепак значителен е и процентот на ученици (21%) кои само делумно (19%), недоволно (1%) и воопшто (1%) не ги исполнуваат задачите кои им се зададени.

Во колкава мера учениците одговараат и ги исполнуваат задачите кои им се дадени од наставниците? (Графикон 25)

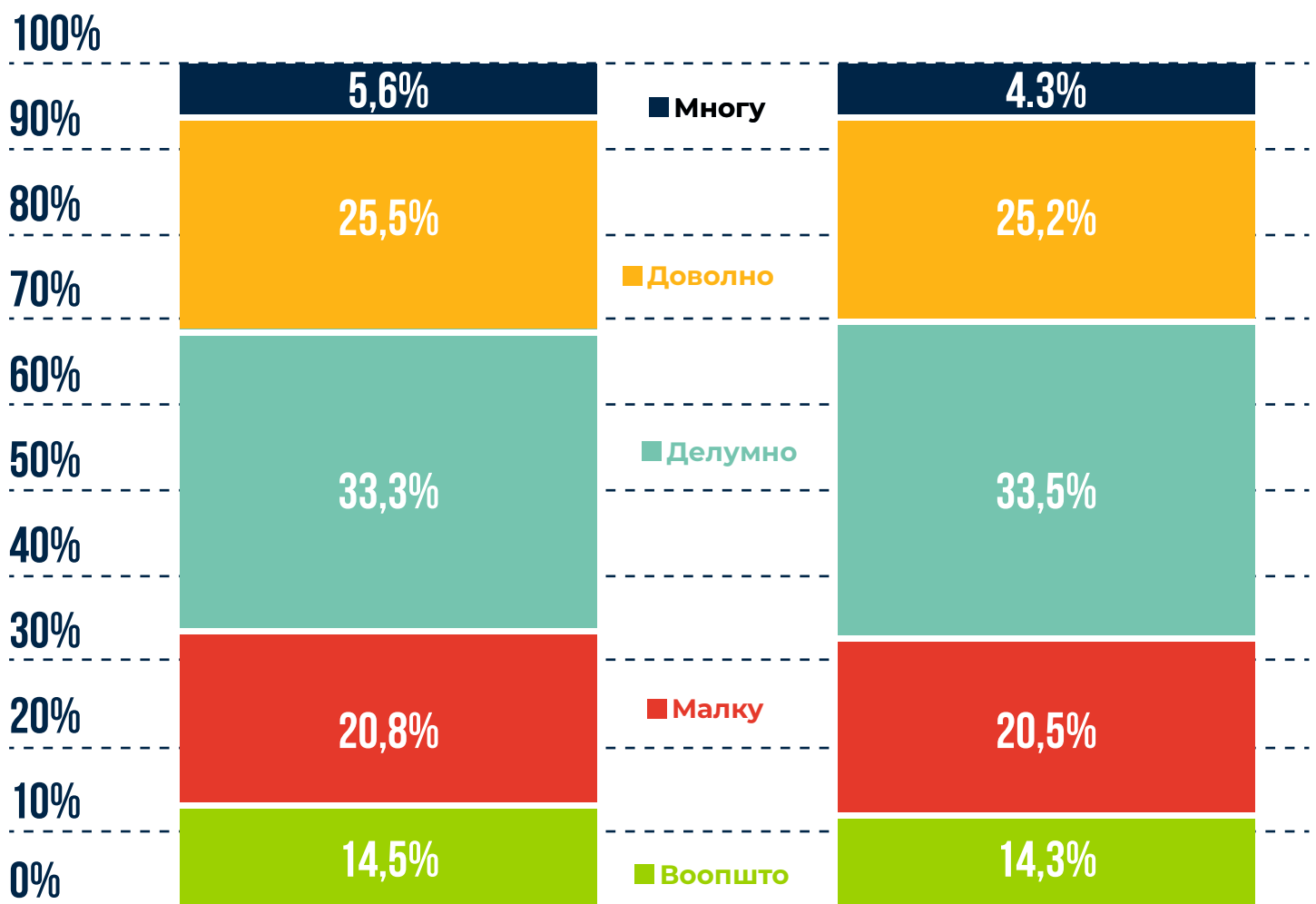
Наставниците опфатени со ова истражување наведуваат дека причини за ова се немањето домашни услови за следење на наставата, односно немањето соодветна техничка опрема на користење.

НАСТАВАТА Е ПЕРЦЕПИРАНА КАКО НЕДОВОЛНО ЕФЕКТИВНА ОД СТРАНА НА УЧЕНИЦИТЕ

1/3 од учениците сметаат дека наставата малку или воопшто не помогнала во изучување на материјата и дека истата не одговара на предметите и структурите. Од друга страна, 33% сметаат дека доволно помогнала, додека само 32% се задоволни во однос на совладувањето на материјата.

Онлајн наставата помага во учење и совладување на материјата?

Онлајн наставата одговара на предметите и структурата кои ги учам

(Графикон 26)

ДЕЛ 5

УЛОГАТА НА
ИНСТИТУЦИИТЕ, МОН И
СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО
РЕАЛИЗИРАЊЕ НА
ДАЛЕЧНСКОТО УЧЕЊЕ

КАКО ДО КВАЛИТЕТНА НАСТАВА СО МАЛА КООРДИНАЦИЈА И НИСКА УНИФИЦИРАНОСТ?

Главниот пристап на Министерството за образование и наука, како што може да се забележи од истражувањето е давање слобода на училиштата да го изберат најсоодветниот начин при спроведување на далечинското учење. Ваквиот пристап сам по себе не претставува проблем, но во услови кога речиси целиот наставен кадар нема добиено обука за користење на вакви алатки, ниту од МОН ниту од самите училишта, а иницијативноста и користењето на вакви алатки од страна на наставниците е на ниско ниво, последиците можат да бидат значителни.

Сите наставници напоменаа дека во нивните училишта нема унифициран пристап за спроведувањето на наставата, односно дека наставниците имаат слобода самите да ја организираат наставата, согласно нивниот предмет, наставата материја и потребите и состојбите на учениците. При спроведувањето на наставата, наставниците исто така се воделе и од препораките дадени од Министерството за образование и наука.

Во вакви услови, се истакнува улогата на училиштата и посебно директорите во насока на организирање и систематизирање на наставата. Па така, освен во две училишта во ниту едно од училиштата опфатени со истражувањето не се водело според посебен распоред за онлајн настава која вклучува онлајн часови, испраќање на лекции и задачи. Ваквата состојба доведува на моменти до пренатрупаност на учениците и неконзистентност во пристапот.

„Не постои распоред на настава, и секој наставник им праќа на децата според негова динамика. Нема систем на усогласеност. Може да се случи во понеделник никој ништо да не им прати, а во вторник сите 15 професори да им пратат.“

– наставничка, 36 години

**„Децата знаеја да ни кажат...
Наставничке ние не сме работи“**

– наставничка, 42 години.

„Единственото што се прави е претрпување на учениците со домашни задачи на тотално неорганизиран начин.“

- ученик, 11 година.

РЕАЛИЗАЦИЈА БЕЗ ЕВАЛУАЦИЈА

Од спроведените длабински интервјуа, во ниту едно училиште во периодот на спроведување на наставата на далечина, не била спроведена планска и суштинска евалуација. Наставниците главно ги евалуирале состојбите за време на наставничките совети, а некаде дури и преку одржување на онлајн родителски состаноци.

Како практика во некои училишта беа напоменати и анкети со ученици и родители, за да се увиди задоволството на учениците од текот на наставата.

Во некои училишта, како практика за следење на процесот на настава од ваков тип биле користени редовни извештаи кои ги доставувале наставниците до училишните служби за сработеното во изминатиот период, како и водење на електронски досиеја.

„Наставниците, освен во рамки на нивните наставни предмети, не знаат какви се резултатите и состојбите кои произлегле од ваквиот вид на настава бидејќи не е споведена евалуација.“

- наставничка, 31 година.

„Мислам дека по завршување на кризата не смееме да заборавиме на предизвиците, мораме да научиме од ова и да направиме јасна стратегија за ваквиот вид на настава да се унапреди за справување со вонредни состојби и во иднина, дури и наставата да е во редовен тек.“

- наставник, 56 години.

АКО И СЕ СУДИ НА РИБАТА ЗА ДА СЕ КАЧУВА НА ДРВО, НЕМА ДА ЗНАЕ

Конзервативноста во пристапот и учење базирано на информации и факти е тоа што го карактеризира нашиот образовен систем. Во тие услови, учениците кои имаат потешкотии со таков вид на учење не доаѓаат до израз. Меѓутоа, кризата и онлајн наставата покажа неколку нови трендови.

Ученици кои за време на редовната настава биле попасивни, потивки и имале тешкотии во учењето, за време на далечинското учење биле едни од најактивните и најдобрите. Причина за ова според наставниците е флексибилноста која ја нуди овој вид на настава која поттикнува љубопитност и истражување на материјата и го зголемува перформансот на учениците бидејќи можат самите да си го организираат процесот на учење и исполнување на училишните обврски.

Сепак, се забележуваат и ученици кои демонстрираат целосна незаинтересираност кон наставата, откако истата преминала кон ваквиот модел на далечинско учење. Често причина за тоа е немањето домашни услови за следење на наставата, немаат соодветна опрема или имаат потешкотии со учењето. Кога станува збор за овие ученици, наставниците имаат голем предизвик да ги изнајдат причините за нивната незаинтересираност, но имаат и предизвик при евалуацијата на нивното знаење и оценувањето.

„Ме изненадија неколку деца. Многу повеќе сработија вака отколку на час. Најверојатно овие деца самиот контакт со наставник им нуди несигурност. Второ не се снаоѓаат со други ученици и се повеќе индивидуалисти. Ние сакаме да ги униформираме децата. Ако ѝ се суди на рибата за да се качува на дрво, нема да знае“

– наставничка, 41 година

■ НЕРЕАЛНОТО ОЦЕНУВАЊЕ КАКО ГОЛЕМ ПРЕДИЗВИК

Наставниците опфатени преку длабинските интервјуа наведоа дека не постојат системи за евалуација кои се прилагодени на моделот на далечинско учење, туку се користат критериумите и методите како во редовна настава.

Со воведување на моделот на далечинско учење, наставниците при оценувањето главно се воделе по препораките и насоките од Министерството за образование и наука, да се земат предвид оценките кои учениците ги стекнале до прекилот на редовната настава во училиштата при дефинирање на оценката за крајот на

годината, но дополнително да им се даде можност на учениците да ги поправат оценките преку учество на настава, изработка на вежби, задачи, а во одредени случаи и преку онлајн испрашувања и спроведување на тестирања. Сепак, на наставниците било оставено сами да го спроведат процесот на евалуација на знаењето на учениците, притоа имајќи разбирање за состојбите и условите во кои се наоѓаат учениците при следењето на настава на далечина. Според нив, критериумите за оценување значително морале да бидат спуштени за време на далечинското учење.

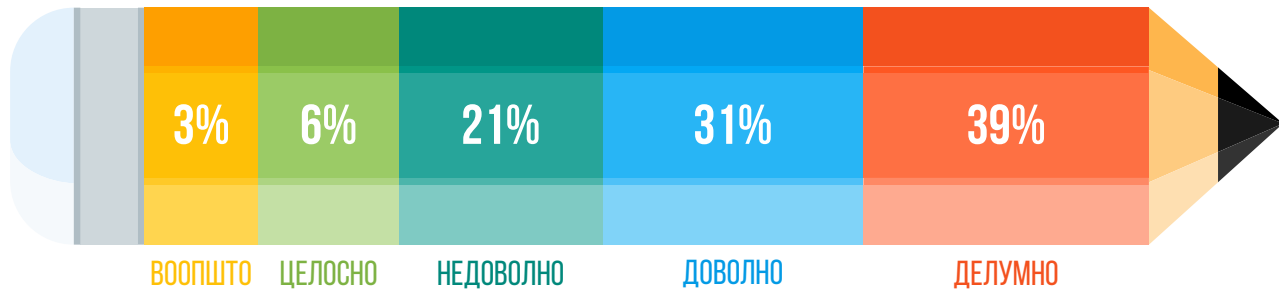
Поголемиот процент од наставниците (63%) сметаат дека овие алатки не се во целост соодветни за овој процес, од кои највисоки 39% од наставниците сметаат дека само делумно може да се евалуира и утврди степенот на совладување на материјалот, високи 21% од наставниците сметаат дека не се доволно соодветни, а 3% дека воопшто не се соодветни.

„Според мене, не бевме баш најреални во оценувањето, и мислам дека учениците се наградени кај сите колеги и во други училишта.“

– наставник, 37 години.

Од друга страна, висок процент од наставниците (31%) сметаат дека алатките се доволно соодветни, а 6% дека се целосно соодветни за спроведување процес на евалуација и утврдување на степенот на совладување на материјалот од страна на учениците.

Колку со овие алатки може да се следи и евалуира процесот на учење на учениците, како и да се утврди степенот на совладување на материјалот? (Графикон 27)

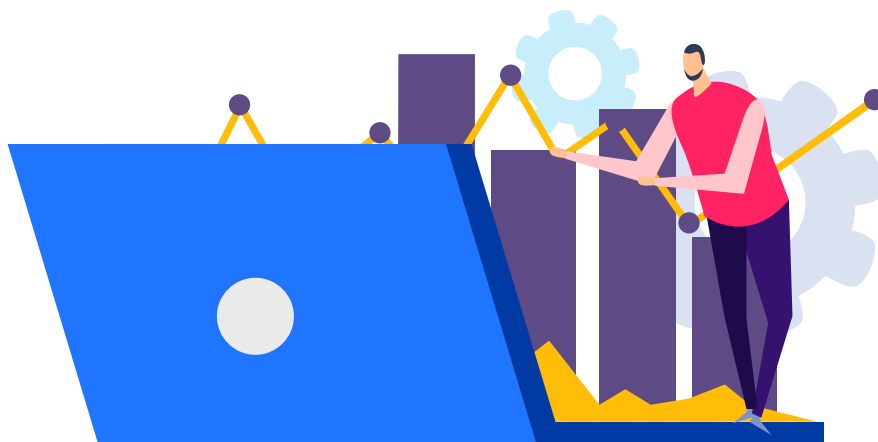
Од наставниците беше потенцирано дека токму прашањето со евалуација на знаењето и оценување на учениците е еден од најголемите предизвици со кои тие се соочуваат. Она што се напомена е дека од голема важност е да се осигура дека секој наставник има соодветни алатки и опрема за ефективно да ја спроведе наставната програма за неговиот предмет, но и учениците да располагаат со соодветни услови и технички средства за непречено следење на наставата.

„Не може да се контролира колку ученикот вистински ја совладал материјата, бидејќи ваквиот начин на спроведување настава е подложен на манипулации, за разлика од настава во училиница каде што може да се следи работата на ученикот.“
- Наставник, 56 години.

Дали онлајн наставата овозможува простор за реално оценување? (Графикон 28)

Од наставниците беше потенцирано дека токму прашањето со евалуација на знаењето и оценување на учениците е еден од најголемите предизвици со кои тие се соочуваат. Она што се напомена е дека од голема важност е да се осигура дека секој наставник има соодветни алатки и опрема за ефективно да ја спроведе наставната програма за неговиот предмет, но и учениците да располагаат со соодветни услови и технички средства за непречено следење на наставата.

ДЕЛ 6

ПРЕПОРАКИ ЗА
УНАПРЕДУВАЊЕ
НА ДАЛЕЧИНСКАТА
НАСТАВА, НО И ЗА
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА
РЕДОВНИОТ
ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДАЛЕЧНСКОТО УЧЕЊЕ

1

Спроведување детална и структурирана евалуација на процесот на далечинското учење во изминатиот период, со цел унапредување на далечинското учење во иднина.

2

Креирање на јасна стратегија со јасни насоки за спроведување на наставата и процесот на оценување на знаењето на учениците, преку моделот на далечинско учење, од страна на Министерството за образование и наука и останатите институции задолжени за формалното образование во земјава.

3

Дефинирање и прилагодување на текот на наставниот процес и спроведување на часовите.

4

Прилагодување на наставните програми кои би одговарале на овој модел на настава и би гарантирале ефикасен образовен процес, за секој наставен предмет засебно, земајќи ги предвид тематските единици кои се обработуваат, состојбите на наставниците и учениците, како и техничките можности за спроведување на тие наставни материи.

5

Обезбедување на соодветна опрема и технологија за наставниците и за учениците (преносни компјутери), со цел наставата од овој вид да може да се одвива непречено и да ги задоволува потребите на наставната материја.

6

Субвенционирање за купување на преносни компјутери, за наставници и ученици, со цел да се задоволат техничките потреби за спроведување на ваков вид на настава.

7

Воведување на една национална, унифицирана платформа преку која ќе се спроведува учењето на далечина, во сите средни училишта во земјава или воведување на постоечка платформа како што е платформата „Мој глас“. Платформата потребно е да нуди можност за спроведување на онлајн настава со учениците, да нуди можност за меѓусебно споделување материјали и задачи, да нуди ефикасен систем за спроведување на тестирања на учениците, како и систем за добивање на фидбек од ученици и наставници и за следење на процесот на спроведување на онлајн настава.

8

Поврзување на националната платформа за далечинско учење со постоечкиот е-дневник, со цел намалување на административните обврски на наставниците.

9

Обезбедување на соодветни програми кои се користат по одредени предмети и наставни единици, за наставниците и за учениците.

10

Креирање можности за доедукација на наставници, во насока на стекнување дигитални компетенции, односно вештини за користење на дигитални алатки за настава, како и можности за изучување на англискиот јазик.

11

Организирање на онлајн / далечински распоред на часови за учениците од страна на училишните раководства.

12

Искористување на летните месеци за обука и координација на наставниците и административно организирање на училиштата.

ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА НАСТАВАТА ВО РЕДОВЕН ТЕК

1

Воведување на дигиталните алатки во методологијата на работа на наставниците од средните училишта.

2

Инкорпорирање на дигиталните алатки во наставните програми во средните училишта.

3

Дигитализација на административните процедури кои ги спроведуваат наставниците во својата работа.

4

Унапредување на информираноста и вештините на наставниците и на учениците за користење на дигитални алатки како дополнување на редовната настава.

5

Овозможување услови за користење на дигитални алатки во настава во секое училиште, во насока на пристап до интернет и електронски уреди за наставниците и учениците.

6

Воведување на задолжителна обука за дигитални вештини за секој нововработен наставник во училиште